

Vaalivälähdykset | Valglimtar

2023:12

**Ääni demokratialle? Puolueiden äänestäjien
demokratiakiinnittyminen | En röst för demokrati?
Demokratianknytning bland partiernas väljare**

Hanna Wass
Aino Tiihonen

Ääni demokratialle? Puolueiden äänestäjien demokratiakiinnittyminen

Vaikka liberaali demokratia nauttii edelleen vankkaa suosiota kansalaisten keskuudessa, sen kestävydestä hallintajärjestelmänä käydään aktiivista keskustelua (esim. Bartels ym., 2023; Mattes, 2018; Runciman, 2018; Wuttke ym., 2022a). Tutkimuksissa on havaittu, että tyytyväisyys demokratiaa kohtaan voi vaihdella esimerkiksi sukupuolen, iän, koulutuksen, asuinalueen ja median seuraamisen mukaan (yhteenvetona ks. Singh & Mayne, 2023). Myös sillä on merkitystä, kannattiko äänestäjä vaaleissa voittajiin vai häviäjiin kuuluvaa puoluetta ja onko oma suosikki puolue mukana hallituksessa vai oppositiossa (Nemčok & Wass, 2021). Viime vuosina on lisääntyvässä määrin kiinnitetty huomiota puoluekannan merkitykseen, erityisesti populismin nousun näkökulmasta. Populistiset puolueet haastavat usein liberaalin demokratian keskeisiä instituutioita, joiden esitetään rajoittavan vaaleilla kansalaisten "autenttisen" ja jaetun tahdon toteutumista (esim. König, 2022; Plescia & Eberl, 2021; van der Brug ym., 2021; Wuttke ym., 2022b). Populismille on ominaista myös autoritaarissävytteinen vahva tuki kansalaisia suoraan edustavalle johtajalle (Mudde & Kaltwasser, 2017). Empiirisissä tutkimuksissa on kuitenkin havaittu, että populististen puolueiden kannattajat eivät juurikaan eroa muista kansalaisista demokraattiseen poliittiseen järjestelmään ja sen instituutioihin kiinnittymisen osalta (Plescia & Eberl, 2021; Wuttke ym., 2022b; Zaslove ym., 2020). Toisaalta laajassa vertailevassa tutkimuksessa huomattiin, että liberaalille demokratialle ominaisten arvojen, kuten riippumattoman oikeuslaitoksen ja median kannatus, on vähäisempää ja vastaavasti vahvan johtajan tukeminen korkeampaa oikeistopopulististen puolueiden kannattajien keskuudessa silloin, kun oma puolue on hallitusvastuussa (van der Brug ym., 2021).

Tarkastelemme tässä katsauksessa eri puolueiden äänestäjien kiinnittymistä demokratiaan vuoden 2023 eduskuntavaalitutkimuksen aineiston pohjalta. Paikoin tuloksia myös suhteutetaan vuoden 2019 vastaavaan poikkileikkausaineistoon. Olemme kiinnostuneita siitä, kuinka demokraattisena Suomi koetaan, missä määrin liberaalin demokratian keskeisiin instituutioihin luotetaan ja nähdäänkö yhteisiä pelisääntöjäkin venyttävälle vahvalle johtajalle olevan tarvetta.

En röst för demokrati? Demokratianknytning bland partiernas väljare

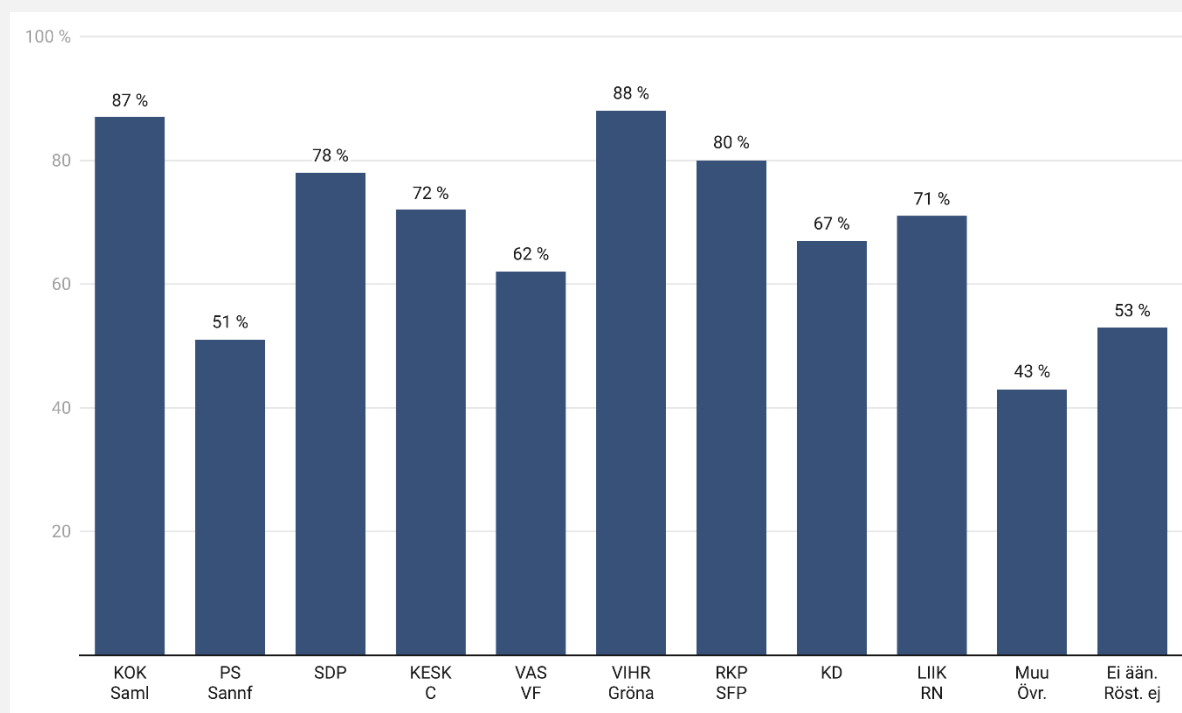
Även om den liberala demokratin fortfarande åtnjuter stark popularitet bland medborgarna, pågår en aktiv diskussion om hur hållbar demokratin är som styrelseskick (t.ex. Bartels m.fl., 2023; Mattes, 2018; Runciman, 2018; Wuttke m.fl., 2022a). Studier har visat att tillfredsställelsen med demokrati kan variera beroende på faktorer som kön, ålder, utbildning, bostadsområde och mediekonsumtion (se Singh & Mayne, 2023 för en sammanfattning). Det spelar också roll om väljaren stödde ett parti som vann eller förlorade valet och om det egna favoritpartiet hör till regeringen eller oppositionen (Nemčok & Wass, 2021). Under senare år man även ägnat större uppmärksamhet åt betydelsen av partisympati, särskilt sett ur perspektivet av populistpartiers framväxt. Populistiska partier utmanar ofta den liberala demokratis centrala institutioner, vilka sägs begränsa förverkligandet av medborgarnas, genom val uttryckta, "autentiska" vilja (t.ex. König, 2022; Plescia & Eberl, 2021; van der Brug m.fl., 2021; Wuttke m.fl., 2022b). Populism har också kännetecknats av starkt stöd för auktoritära, folkligt representerade ledare (Mudde & Kaltwasser, 2017). Empiriska studier har dock funnit att

anhängare av populistiska partier i stor utsträckning inte skiljer sig från andra medborgare när det gäller engagemang och förankring i det demokratiska politiska systemet och dess institutioner (Plescia & Eberl, 2021; Wuttke m.fl., 2022b; Zaslove m.fl., 2020). Å andra sidan visar omfattande jämförande forskning att stödet för värden som är karakteristiska för liberal demokrati, såsom oberoende rättsväsende och medier, är lägre och samtidigt är stödet för en stark ledare högre bland anhängare av högerpopulistiska partier när det egna partiet bär regeringsansvar (van der Brug m.fl., 2021).

I denna översikt granskar vi hur väljarna för olika partier förhåller sig till demokratin med utgångspunkt i riksdagsvalsundersökningen år 2023. På vissa ställen jämför vi också resultaten med motsvarande tvärsnittsdata från år 2019. Vi är intresserade av hur demokratiskt Finland uppfattas vara, i vilken utsträckning det finns förtroende för de centrala institutionerna inom den liberala demokratin, och om det finns en uppfattning om behovet av en stark ledare som är beredd att tänja på gemensamma spelregler.

Kuvio 1 | Figur 1

Äänestäjien arvio Suomen demokraattisuudesta (%) Väljarnas uppfattning om hur demokratiskt Finland är (%)

Lähde: Eduskuntavaalitutkimus 2023, Suomen kansallisen vaalitutkimuskonsortio (FNES)

Källa: Riksdagsvalsundersökning 2023, Finlands nationella valforskningskonsortium (FNES)

Arvio Suomen demokraattisuudesta ja tyytyväisyys demokratian toimivuuteen

Kuviossa 1 on tarkasteltu vastaajien arviota Suomen demokratian yleisestä tilasta. Kuviossa on raportoitu puoluevalinnan mukaan se osuus vastaajista, jotka ovat vastanneet Suomen olevan erittäin demokraattinen. Pääosin poliittinen järjestelmämme koetaan varsin demokraattiseksi, mutta eri puolueiden kannattajien kesken on myös selviä eroja. Kokoomuksen kannattajat antavat korkeimpia arvioita ja näkemyksissä on muihin verrattuna melko vähän hajontaa. Kriittisempi suhtautuminen on puolestaan kasautunut pienpuolueiden ja jossain määrin myös Vasemmistoliiton ja Perussuomalaisten kannattajille sekä äänestämättä jättäneille. Pienpuolueella tarkoitamme tässä katsauksessa eduskunnan ulkopuolista puoluetta tai ryhmittymää, jota on voinut äänestää kevään 2023 eduskuntavaaleissa. Perussuomalaisten äänestäjät eroavat kriittisyydessään muista hallituspuolueiden kannattajista, mutta joukossa on myös niitä, joiden mielestä Suomi on hyvin demokraattinen.

Bedömning av Finlands demokratiskhet och nöjdhet med demokratins funktionalitet

I Figur 1 har respondenternas bedömning av Finlands allmänna demokratiska läge undersökts. I figuren rapporteras andelen som anser att Finland är mycket demokratiskt, uppdelat enligt partival. Vårt politiska system uppfattas överlag som ganska demokratiskt, men det finns tydliga skillnader mellan olika partiers anhängare. Samlingspartiets anhängare ger högst bedömningar och åsikterna har relativt liten variation jämfört med de andra. En mer kritisk inställning har däremot ackumulerats bland småpartiernas och i viss mån även Vänsterförbundets anhängare samt de som inte röstat. Med småpartier avser vi i denna översikt partier eller grupperingar utanför riksdagen som var uppställda i riksdagsvalet 2023. Sannfinländarnas väljare skiljer sig i sin kritik från de andra regeringspartiernas anhängare, men det finns också de som anser att Finland är mycket demokratiskt.

Taulukko 1 | Tabell 1

Luottamus liberaalin demokratian keskeisiin instituutioihin (0–10)

Förtroende för den liberala demokratins centrala institutioner (0–10)

Luottamus ...	Vuosi	VAS VF	SDP	VIHR Gröna	KESK C	LIIK RN	RKP SFP	KD	KOK Saml	PS Sannf	Muu Övr.	Ei ään. Röst. ej
<i>Presidenttiin Presidenten</i>	2023 vs. 2019	8,1 +0,5	8,9 +0,2	8,8 +0,5	9,3 +0,3	9,2 -	9,2 +0,3	9,0 +0,3	9,4 +0,3	8,9 +1,1	6,7 -1,1	8,5 +0,3
<i>Eduskuntaan Riksdagen</i>	2023 vs. 2019	6,9 +0,8	7,3 +0,7	7,2 +0,5	7,5 +0,7	6,8 -	7,4 +0,4	6,9 +0,5	7,6 +0,8	6,2 +0,9	5,4 +0,6	5,9 +0,5
<i>Hallitukseen Regeringen</i>	2023 vs. 2019	6,9 +1,2	7,4 +0,9	7,2 +0,7	7,4 +0,4	6,6 -	7,5 +0,6	6,8 +0,4	7,5 +0,8	5,9 +0,9	5,0 +0,2	6,1 +0,7
<i>Puolueisiin Partierna</i>	2023 vs. 2019	5,5 -0,5	5,8 -0,3	5,9 -0,4	6,0 -0,2	5,5 -	6,0 -0,5	5,5 -0,6	6,0 -0,2	5,0 -0,1	4,2 -0,6	4,8 -0,3
<i>Oikeuslaitokseen Rättväsendet</i>	2023 vs. 2019	7,5 +0,3	7,9 +0,6	8,0 +0,5	8,0 +0,4	7,3 -	7,9 +0,1	7,3 -0,3	8,2 +0,2	6,6 +0,5	6,6 +0,1	6,6 +0,1
<i>Mediaan Medier</i>	2023 vs. 2019	6,9 +0,7	7,1 +0,5	7,4 +0,9	6,9 +0,6	6,6 -	6,5 +0,9	6,2 +0,3	7,2 +0,8	5,7 +1,0	4,7 -0,8	6,1 +0,3

Lähde: Eduskuntavaalitutkimus 2023, Suomen kansallisen vaalitutkimuskonsortio (FNES)

Källa: Riksdagsvalundersökning 2023, Finlands nationella valforskningskonsortium (FNES)

Luottamus liberaalin demokratian keskeisiin instituutioihin

Taulukossa 1 on esitetty puolueiden äänestäjien luottamus liberaalin demokratian keskeisiin instituutioihin vuonna 2019 ja 2023. Tuloksista nähdään, että odotetusti kaikkien puolueiden kannattajat luottavat eniten tasavallan presidenttiin. Vuosien 2019 ja 2023 välillä luottamus presidenttiin nousi sekä äänestämättä jättäneiden että kaikkien muiden puolueiden äänestäjien osalta lukuun ottamatta pienpuolueiden äänestäjiä. Myös luottamuksessa eduskuntaan ja hallitukseen on tapahtunut nousua neljän vuoden aikana kaikkien puolueiden äänestäjien ja myös äänestämättä jättäneiden osalta.

Perussuomalaisten kannattajat eroavat matalan luottamuksensa osalta kaikista eduskuntapuolueista, mikä näkyy erityisesti luottamuksessa oikeuslaitokseen. Toisin kuin aikaisemman tutkimuksen perusteella olisi voinut olettaa, luottamuksessa on tapahtunut laskun sijaan nousu hallitusvastuun myötä (van der Brug ym., 2021). Toisaalta on syytä huomata, että aineisto on kerätty heti vaalien jälkeen hallitusneuvottelujen ollessa vielä kesken. Kristillisdemokraattien kannattajat sen sijaan erottuvat ainoana äänestäjäryhmänä, joiden osalta luottamus oikeuslaitokseen on laskenut vuosien 2019 ja 2023 välillä. Luottamus mediaan on yleisesti verrattain matalaa, mutta se on noussut hieman kaikkien puolueiden äänestäjien ja äänestämättä jättäneiden keskuudessa lukuun ottamatta pienpuolueiden äänestäjiä.

Förtroendet för centrala institutioner inom liberal demokrati

Tabell 1 visar förtroendet för de centrala institutionerna inom den liberala demokratin bland partiernas väljare år 2019 och 2023. Resultaten visar att anhängarna till alla partier enligt förväntan har störst förtroende för republikens president. Mellan åren 2019 och 2023 har förtroendet för presidenten ökat både bland de som avstod från att rösta och bland väljarna för alla andra partier förutom väljarna för de småpartierna. Det har även

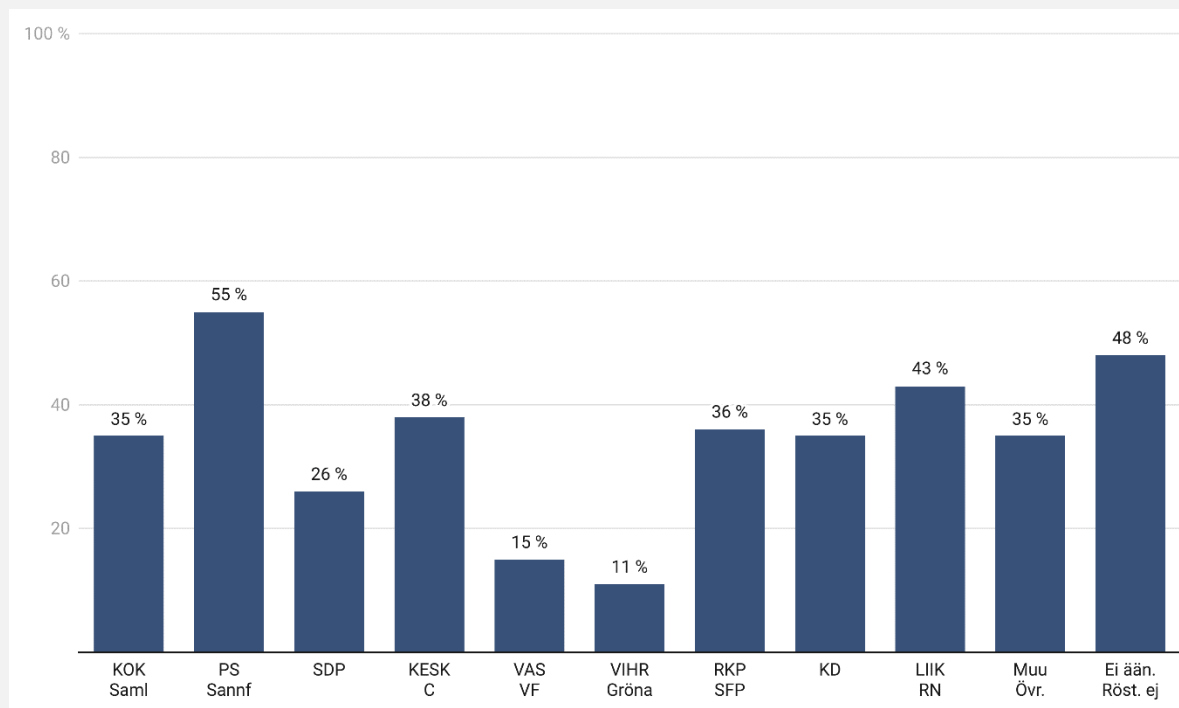
skett en ökning av förtroendet för riksdagen och regeringen under de fyra åren bland alla partiers väljare och även bland de som avstod från att rösta.

Sannfinländarnas anhängare skiljer sig från alla andra riksdagspartier i sitt låga förtroende, vilket framgår tydligt i förtroendet för rättsväsendet. Men till skillnad från vad man hade kunnat förvänta sig enligt tidigare forskning har det skett en ökning i förtroendet under den tid de var tilltänkta att bära regeringsansvar (van der Brug m.fl., 2021). Å andra sidan bör man notera att datamaterialet samlades in direkt efter valet då regeringförhandlingarna fortfarande pågick. De sticker även ut som den enda väljargrupp där förtroendet för rättsväsendet har minskat mellan åren 2019 och 2023. Förtroendet för media är generellt sett relativt lågt, men det har ökat något bland alla partiers väljare och de som avstod från att rösta, förutom väljarna för småpartierna.

Kuvio 2 | Figur 2

Vahva johtaja on Suomelle hyväksi, vaikka hän toimisi sääntöjen rajamilla saadakseen asioita tehtyä (%)

Att ha en stark ledare vore bra för Finland, även om ledaren tänjde på reglerna för att få saker genomförda (%)

Lähde: Eduskuntavaalitutkimus 2023, Suomen kansallisen vaalitutkimuskonsortio (FNES)

Källa: Riksdagsvalundersökning 2023, Finlands nationella valforskningskonsortium (FNES)

Vahvan johtajan kannatus

Lopuksi tarkastelemme vielä vahvan johtajan kannatusta eri puolueiden äänestäjissä. Kuvioon 2 on raportoitu puoluievalinnan mukaan osuus vastaajista, jotka ovat täysin tai jokseenkin samaa mieltä väittämän ”vahva johtaja on Suomelle hyväksi, vaikka hän toimisi sääntöjen rajamailla” kanssa. Tulokset osoittavat, että vahvan johtajan kannatuksessa kulkee selvä jakolinja punavihreiden ja porvaripuolueiden äänestäjien välillä. Tältä osin tuloksissa on yhtymäkohta tuoreeseen suomalaistutkimukseen, jossa tarkasteltiin poliittista autoritaarisuutta käyttäen empiirisenä mittarina lastenkasvatusasenteita (Helminen ym., 2023). Perussuomalaisista runsas puolet (55 %) hyväksyisi johtajan, joka oli tarvittaessa valmis jopa venyttämään sääntöjä asioita edistääkseen. Tässä heijastuu siten osaltaan aikaisemmassa tutkimuksessa havaittu yhteys demokratiaan kohdistuvan tyytymättömyyden ja vahvan johtajan kaipuun välillä (Saikkonen, 2023).

Stöd för en stark ledare

Slutligen undersöker vi stödet för en stark ledare bland olika partiers väljare. Figur 2 visar andelen respondenter som helt eller delvis håller med om påståendet "Att ha en stark ledare vore bra för Finland, även om ledaren tänjde på reglerna för att få saker genomförda", enligt partival. Resultaten visar att det finns en klar uppdelning i stödet för en stark ledare mellan rödgröna och borgerliga partiers väljare. Till denna del stämmer resultatet överens med en färsk finländsk studie i vilken man undersökte politisk auktoritarism genom att använda föräldraskapsattityder som empiriskt mått (Helminen m.fl., 2023). Drygt hälften (55%) av Sannfinländarnas anhängare skulle godkänna en ledare som, vid behov, var beredd att bryta regler för att främja saker. I detta avspeglas delvis sambandet mellan missnöje med demokratin och längtan efter en stark ledare som observerades i tidigare forskning (Saikkonen, 2023).

Lopuksi

Tuloksemme osoittavat demokratiakiinnittymisen olevan Suomessa yleisesti ottaen vankkaa. Tältä osin ne vahvistavat tuoreen suomalaistutkimuksen havainnon siitä, että demokratia on kansalaisten keskuudessa ylivoimaisesti kilpailevia hallintajärjestelmiä (vahva johtaja, sotilashallinto, asiantuntijavalta) suosituimpi vaihtoehto (Saikkonen, 2023). Puoluekannatuksen mukainen tarkastelu piirsi kuitenkin esiin selviä eroja puolueiden välille: Perussuomalaisten äänestäjät ovat kriittisyydessään monelta osin lähempänä pienpuolueiden kannattajia ja äänestämättä jättäneitä kuin muiden hallituspuolueiden tai opposition äänestäjiä. Näyttäisikin siltä, että toisin kuin monessa vertailevassa tutkimuksessa, Suomessa hypoteesi oikeistopopulismin ja muita matalamman demokratiakiinnittymisen välisestä yhteydestä saisi tukea. Tämän tarkempi arviointi vaatii kuitenkin tuekseen tässä esitettyjä hienojakoisempaa analyysia, sillä demokratiaan kiinnittymiseen vaikuttaa samanaikaisesti moni tekijä, ja näiden tekijöiden osuus vaihtelee eri puolueiden kannattajien keskuudessa. On myös huomionarvoista, että oikeistoradikaalipuolueille tyypilliseen tapaan Perussuomalaiset hyväksyvät lähtökohdiltaan demokraattisen järjestelmän perustan eikä äärioikeiston tavoin pyri kaatamaan järjestelmää (Kotonen, 2023). Keskeinen viesti onkin se, että Perussuomalaisten äänestäjiä on mielekästä tarkastella myös demokraattisuus–autoritaarisuus-ulottuvuudella perinteisten vasemmisto–oikeisto- ja liberaali–konservatiivi-ulottuvuuksien rinnalla.

Avslutning

Våra resultat visar att anknytningen till demokratin i allmänhet är stark i Finland. I detta avseende bekräftar de observationen i en nyligen genomförd finländsk studie att demokrati är det överlägset mest populära alternativet bland medborgarna jämfört med konkurrerande styrelsesätt (stark ledare, militärstyrelse, expertstyre) (Saikkonen, 2023). En analys baserad på partisympati visar emellertid tydliga skillnader mellan partierna: Sannfinländarnas väljare står i sin kritik i många avseenden närmare anhängarna av småpartier och de som inte röstar än de andra regerings- eller oppositionspartiernas väljare. Det verkar således som att, till skillnad från i många jämförande studier, hypotesen om sambandet mellan högerpopulism och svagare demokratianknytning skulle få stöd i Finland. En mer detaljerad bedömning kräver dock en mer detaljerad analys än den som presenteras här, eftersom kopplingen till demokrati påverkas samtidigt av många faktorer, och andelen av dessa faktorer varierar bland anhängare av olika partier. Det är också värt att notera att Sannfinländarna, i linje med vad som är typiskt för högerradikala partier, godkänner demokratins grundvalar och att de inte som extrema högergrupper strävar efter att omkullkasta systemet (Kotonen, 2023). Det centrala budskapet är att det är meningsfullt att även betrakta Sannfinländarnas väljare utifrån demokrati–autoritarism-dimensionen vid sidan av de traditionella vänster–höger- och liberal–konservativa dimensionerna.

Hanna Wass, Helsingin yliopisto | Helsingfors universitet, hanna.wass@helsinki.fi

Aino Tiihonen, Tampereen yliopisto | Tammerfors universitet, aino.tiihonen@tuni.fi

ISSN: 2954-2227 (Vaalivälähdykset, online), 2954-2235 (Valglimtar, online), 2954-2243 (PDF)

Lähteet | Källförteckning

- Bartels, L., Daxecker, U., Hyde, S., Lindberg, S., & Nooruddin, I. (2023). The Forum: Global challenges to democracy? Perspectives on democratic backsliding. *International Studies Review*, 25(2), June 2023, viad019. <https://doi.org/10.1093/isr/viad019>.
- Helminen, V., Wass, H., Kantola, A., & Elovainio, M. (2023). Nordic authoritarianism: Child-rearing values and political behavior in a multiparty context. *Political Psychology*. <https://doi.org/10.1111/pops.12915>.
- Kotonen, T. (2023, May 5). Äärioikeisto ja sen määritelmät. *Politiikasta*. <https://politiikasta.fi/aarioikeisto-ja-sen-maaritelmat/>
- König, P. (2022). Support for a populist form of democratic politics or political discontent? How conceptions of democracy relate to support for the AfD. *Electoral Studies* 78(2022), 102493. <https://doi.org/10.1016/j.electstud.2022.102493>
- Mattes, R. (2018). Support for democracy. Teoksessa W. Thompson (toim.), *Oxford Research Encyclopedia in Politics*. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190228637.013.622>
- Mudde, C., & Kaltwasser, C. (2017). *Populism: A very short introduction*. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/actrade/9780190234874.001.0001>
- Nemčok, M., & Wass, H. (2021). As time goes by, the same sentiments apply? Stability of voters' satisfaction with democracy during the electoral cycle in 31 countries. *Party Politics*, 27(5), 1017–1030. <https://doi.org/10.1177/1354068820912466>
- Plescia, C., & Eberl J.-M. (2021). 'Not my government!' The role of norms and populist attitudes on voter preferences for government formation after the election. *Party Politics*, 27(1), 103–113. <https://doi.org/10.1177/1354068819827513>
- Runciman, D. (2018). *How democracy ends?* Basic Books.
- Saikkonen, I. (2023). Finnish voters and support for democracy. Teoksessa K. Grönlund & K. Strandberg (toim.), *Finland turned right: Voting and public opinion in the parliamentary election of 2023* (s. 131–136). Åbo Akademi.
- Singh, S. & Mayne, Q. (2023). Satisfaction with democracy: A review of a major public opinion indicator. *Public Opinion Quarterly*, 87(1), 187–218. <https://doi.org/10.1093/poq/nfad003>
- van der Brug, W., Popa, S., Hobolt, S., & Schmitt H. (2021). Democratic support, populism, and the incumbency effect. *Journal of Democracy*, 32(4), 131–145. <https://doi.org/10.1353/jod.2021.0057>
- Wuttke, A., Gavras, K., & Schoen, H. (2022a). Have Europeans grown tired of democracy? New evidence from eighteen consolidated democracies, 1981–2018. *British Journal of Political Science*, 52(1), 416–428. <https://doi.org/10.1017/S0007123420000149>
- Wuttke, A., Schimpf, C., & Schoen, H. (2022b). Populist citizens in four European countries: Widespread dissatisfaction goes with contradictory but prodemocratic regime preferences. *Swiss Political Science Review*, 29(2), 246–257. <https://doi.org/10.1111/spsr.12548>
- Zaslove, A., Geurkink, B., Jacobs, K., & Akkerman, A. (2021). Power to the people? Populism, democracy, and political participation: A citizen's perspective. *West European Politics*, 44(4), 727–751. <https://doi.org/10.1080/01402382.2020.1776490>